

mgr IWONA RUSZECKA
Centralny Instytut Ochrony Pracy
– Państwowy Instytut Badawczy

Organizacja zasobów informacyjnych – tradycyjnych i elektronicznych w Bibliotece Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego

Rosnące wymagania odnośnie do zakresu i aktualności informacji powodują, że tradycyjne narzędzia dostępu do niej nie wystarczają. W artykule omówiono wprowadzanie w Bibliotece CIOP-PIB systemu bibliotecznego ALEPH (Automated Library Expandable Program), który ułatwia uzyskiwanie szybkiej, aktualnej i trafnej informacji faktograficznej.

Organisation of traditional and electronic information resources in the CIOP-PIB Library

Nowadays traditional tools of access to information are insufficient because of the increasing requirements concerning the range and topicality of information. The implementation of the ALEPH (Automated Library Expandable Program) library computer system is described in the article. The system facilitates access to up-to-date and accurate information.

Wstęp

Biblioteka Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego (www.ciop.pl) rozpoczęła swoją działalność w rok po powołaniu Centralnego Instytutu Ochrony Pracy, tj. w 1951 roku. Jest to biblioteka specjalistyczna, która najstarsze wydawnictwa przejęła po Wzorcowni Bezpieczeństwa i Higieny Pracy [1]. W bibliotece Instytutu jest gromadzona literatura polska i zagraniczna w dziedzinie szeroko rozumianej ochrony człowieka w środowisku pracy, w obszarze nauk humanistycznych, technicznych, przyrodniczych i społecznych.

Księgozbiór biblioteki według ksiąg inwentarzowych liczy obecnie:

- ok. 33,5 tys. woluminów wydawnictw zwartych (książki i materiały informacyjne)
- 226 tytułów czasopism polskich
- 90 tytułów czasopism zagranicznych
- 3580 woluminów prac naukowo-badawczych (niepublikowane, do wglądu w czytelni), (rys. 1).

Rys. 1. Okno strony Biblioteki CIOP-PIB

Fig. 1. The CIOP-PIB Library website

W bibliotece są gromadzone wydawnictwa zwarte i ciągłe, materiały informacyjne, edukacyjne, konferencyjne i statystyczne oraz prace naukowo-badawcze prowadzone w Instytucie, a także sprawozdania z udziału w zagranicznych konferencjach, seminariach i szkoleniach pracowników CIOP-PIB.

Znaczną większość (ok. 70%) wśród osób korzystających z zasobów tej biblioteki stanowią użytkownicy z zewnątrz – pracownicy nauki wyższych uczelni i ośrodków naukowych, pracodawcy i pracownicy m.in. małych i średnich przedsiębiorstw, inżynierowie bezpieczeństwa, pracownicy Państwowej Inspekcji Pracy i związków zawodowych, uczestnicy kursów i słuchacze studiów podyplomowych stacjonarnych i na odległość, studenci i uczniowie. Na co dzień korzystają z niej pracownicy Instytutu.

Zakres zbiorów i ich udostępnianie

Dominującą część księgozbioru stanowią wydawnictwa specjalistyczne naukowe i popularnonaukowe z następujących dziedzin:

- bezpieczeństwo i ochrona człowieka w środowisku pracy
- ergonomia, psychologia i socjologia pracy
- organizacja i prawo pracy
- pomoc społeczna i ubezpieczenia
- zagrożenia przemysłowe
- środki ochrony indywidualnej i zbiorowej
- inżynieria i techniki bezpieczeństwa.

Biblioteka dysponuje również cennymi wydawnictwami archiwalnymi o znaczeniu historycznym [1, 2].

Zbiory są na bieżąco uzupełniane wybranymi krajowymi nowościami wydawniczymi oraz sprowadzanymi z zagranicy publikacjami naukowymi i popularnonaukowymi wiodących ośrodków i stowarzyszeń, oraz coroczną prenumeratą wartościowego merytorycznie zbioru czasopism polskich i zagranicznych.

Katalogi i kartoteki

Biblioteka prowadzi katalog alfabetyczny i rzeczowy (kartkowy) wydawnictw zwartych wg klasyfikacji UKD, kartotekę akcesyjną czasopism polskich i zagranicznych. W ramach współpracy międzybibliotecznej biblioteka wypożycza wydawnictwa zwarte i realizuje zamówienia innych bibliotek na odbitki artykułów bieżących i odbitki spisów treści wybranych czasopism naukowych oraz specjalistycznych polskich i zagranicznych, które przekazuje zainteresowanym czytelnikom i innym bibliotekom.

Prowadzona jest także działalność informacyjna wykorzystująca własne katalogi wydawnictw zwartych, kartoteki czasopism, bibliografie specjalistyczne oraz Centralny Katalog Książek i Czasopism Zagranicznych BN, również katalogi innych bibliotek: Głównej Biblioteki Lekarskiej, BG Politechniki Warszawskiej, Biblioteki UW, GB Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, Biblioteki Sejmowej.

Duży napływ informacji, szybkie tempo pracy, rosnące wymagania odnośnie do zakresu i aktualności informacji powodują, że tradycyjne narzędzia dostępu do niej nie wystarczają. Niezbędne było więc wprowadzenie nowych form udostępniania zbiorów Biblioteki CIOP-PIB użytkownikom, którzy oczekują szybkiej, aktualnej i trafnej informacji faktograficznej. Do tego celu zostanie wprowadzona komputeryzacja, dostęp do Internetu i korzystanie z baz danych.

Katalog elektroniczny

Utworzenie komputerowego katalogu elektronicznego specjalistycznego piśmiennictwa polskiego i zagranicznego z dziedziny bezpieczeństwa pracy i ergonomii oraz automatyzację niektórych prac bibliotecznych umożliwił zintegrowany system biblioteczny ALEPH (*Automated Library Expanable Program*), (rys. 2.). System ten umożliwia zdalny dostęp przez przeglądarkę internetową z każdego komputera pracującego w sieci zarówno w Instytucie jak i poza nim.

Rys. 2. Strona wejściowa systemu bibliotecznego ALEPH w Bibliotece CIOP-PIB
Fig. 2. Homepage of the ALEPH system

Równolegle z katalogiem elektronicznym prowadzony jest tradycyjny katalog kartkowy (alfabetyczny i rzeczowy). Użytkownicy korzystający z usług biblioteki oczekują pełnych zestawień bibliograficznych i wyczerpujących informacji na interesujące ich tematy. W związku z tym, aby poszerzyć możliwość dostępu do całości zasobów biblioteki z wykorzystaniem sieci Internet, równocześnie z katalogowaniem nowych nabytków, jest prowadzona retrokonwersja istniejącego katalogu kartkowego z lat 1947- 1972 do bazy danych w systemie ALEPH [3]. W zautomatyzowanym katalogu znajduje się obecnie ok. 75% zbiorów biblioteki i prace te są kontynuowane [4].

Nabytki biblioteki wprowadzane do systemu ALEPH, dodatkowo są zestawiane w comiesięcznych wykazach „Nabytki biblioteki”. Informacje o rekomendowanych wydawnictwach i artykułach („Biblioteka poleca”), są udostępniane na stronie internetowej biblioteki pod adresem: <http://www.ciop.pl/395.html>.

Czytelnicy chcą mieć możliwość sięgania w jednym systemie do zbiorów wszystkich dokumentów – książek, czasopism i zbiorów

specjalnych znajdujących się w bibliotece. Zapewnia to baza danych ALEPH-CIOP-PIB, która składa się z następujących baz odzwierciedlających strukturę zbioru dokumentów gromadzonych w bibliotece [4]:

Baza Książki – obejmuje wydawnictwa zwarte polskie i zagraniczne, opisy bibliograficzne nowości pozyskiwane przez bibliotekę od połowy 1997 roku, tworzone z autopsji, na podstawie oryginalnych dokumentów, zawiera ok. 14 tys. rekordów

Baza Czasopisma – zawiera opisy bibliograficzne wydawnictw ciągłych polskich i zagranicznych gromadzonych w bibliotece. Baza informuje o lokalizacji danego czasopisma i latach prenumeraty, zawiera 372 tytuły czasopism

Baza Artykuły z Czasopism – zawiera opisy bibliograficzne artykułów ze specjalistycznych czasopism krajowych i zagranicznych (w tym czasopism wydawanych przez CIOP-PIB) z analizami dokumentacyjnymi i inne wybrane artykuły z czasopism o tematyce dotyczącej bezpieczeństwa pracy, ochrony pracy, ergonomii, ochrony zdrowia, prawa pracy. Baza zawiera ok. 1300 opisów

Baza Prace Naukowo-Badawcze – zawiera ok. 600 opisów prac naukowo-badawczych pracowników Instytutu

Baza Sprawozdania – zawiera ok. 600 opisów – (do użytku wewnętrznego)

Baza Dokumenty Elektroniczne – zawiera ok. 180 opisów bibliograficznych samoistnych wydawniczo dokumentów elektronicznych w tym nie tylko bazy ale i książki, encyklopedie i słowniki na CD

Baza Materiały Informacyjne – zawiera opisy bibliograficzne sprawozdań z działalności instytutów naukowo-badawczych, towarzystw naukowych, materiały z konferencji naukowych i seminariów, bibliografie, roczniki statystyczne, raporty, katalogi, wydawnictwa okolicznościowe i inne, zawiera ok. 8 tys. opisów

System ALEPH umożliwia wyszukiwanie dokumentów, których opisy znajdują się w bazie danych. Wyszukiwanie można prowadzić według kilku kryteriów: przez dowolne słowa z poszczególnych pól rekordów (tj. autor, tytuł, fragment tytułu, wydawca), wyrażenie z opisu bibliograficznego lub można zawęzić wyszukiwanie do roku, języka, daty, bazy itp.

Kartoteki wyszukiwawcze stanowią istotny element bibliotecznych systemów informacyjnych. Służą do ustalania ujednoliconych form haseł, zgodnie z obowiązującym wzorcem, dzięki czemu stanowią narzędzie kontroli poprawności danych wprowadzanych do katalogu.

Tylko katalog elektroniczny zapewnia różnorodność wyszukiwania i tym samym możliwość dotarcia do danej publikacji przy ograniczonej informacji na dany temat, czego nie dawał tradycyjny katalog kartkowy. Czytelnicy biblioteki mają obecnie do dyspozycji trzy samodzielne stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu, systemu ALEPH oraz baz danych na nośnikach CD-ROM.

Bazy danych

Biblioteka udostępnia informacje o posiadanych dokumentach elektronicznych poprzez system ALEPH i bazę *06-Dokumenty Elektroniczne*. Obejmuje ona opisy baz danych bibliograficznych, tekstowych i faktograficznych, opisy książek, encyklopedii, słowników językowych, katalogi wydawnictw firm wydawniczych i księgarskich. Nośnikami tych dokumentów są w większości płyty CD-ROM, rzadziej dyskietki czy serwer Instytutu. Baza obejmuje dokumenty elektroniczne polskie i zagraniczne.

Bazy zagraniczne dostępne w bibliotece, to między innymi [5]:

JUSTIS CELEX – zawierająca przepisy prawne Unii Europejskiej

OSH-ROM – obejmuje kilka baz danych o tematyce bhp, ergonomia, inżynieria bezpiecznej pracy, medycyna pracy

TOXLINE – międzynarodowa baza bibliograficzna zawierająca informacje dot. toksykologii, zatrucia środowiska pracy i życia, medycyny pracy, zagrożeń chemicznych

CISDOC-Text – zawiera pełne teksty dokumentów, których opisy zamieszczane są na bieżąco w bazie OSH-ROM i Biuletynie ILO-CIS

NIOSH – Pocket Guide to Chemical Hazards and other Databases – zawiera bazy danych i teksty publikacji związane z bezpieczeństwem chemicznym, m.in. Międzynarodowe karty substancji niebezpiecznych

CHEM-BANK – zawiera bazy danych dot. niebezpiecznych substancji chemicznych.

Bazy i programy opracowane w CIOP-PIB, to m.in.:

STER – komputerowy system wspomagający zarządzanie bezpieczeństwem i higieną pracy

INFONORM – baza danych z zakresu bezpieczeństwa pracy i ergonomii, zawiera dane bibliograficzne o polskich, europejskich i międzynarodowych normach, projektach norm oraz przepisach prawnych

KARTY Charakterystyk Substancji Niebezpiecznych – baza danych zawierająca zbiór kart charakterystyk substancji niebezpiecznych, ich właściwości fizykochemiczne, zagrożenia pożarem i wybuchem, kody działań ratowniczych, dane o toksyczności związków

SINDBAD – System Informacji Dowolnych Baz Danych, umożliwia integrację (np. jednoczesne przeszukiwanie) wielu baz danych: wykazu norm, wykazu patentów, wykazu wzorów użytkowych, wykazu środków ochrony indywidualnej.

Część baz danych rejestrowanych w *Dokumentach Elektronicznych* obejmuje tematykę ogólną i popularną przeznaczoną dla większości użytkowników, jak: przepisy prawne, książki telefoniczne, słowniki językowe, encyklopedie, roczniki statystyczne, wykazy leków. Są to m.in. bazy: *Przewodnik bibliograficzny*, *Informator Nauki Polskiej*, *Przedsiębiorstwa*, *Klasyfikacja Polska Wyrobów i Usług* i inne dokumenty na CD-ROM [5].

Działalność informacyjna

Najbardziej znane i przydatne adresy wykorzystywane przy poszukiwaniu informacji z zakresu bhp i ergonomii znajdują się na stronie www biblioteki. Są to:

- Biblioteka Narodowa <http://www.bn.org.pl>
- Biblioteka Naukowa Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi <http://www.imp.lodz.pl>
- Biblioteka Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie <http://www.imw.lublin.pl>
- Biblioteka Sejmowa <http://bib.sejm.gov.pl>
- Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego <http://www.buw.uw.edu.pl>
- Biblioteka Główna PW <http://www.bg.pw.edu.pl>
- Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy <http://www.biblpub.waw.pl>

Na stronie www biblioteki CIOP-PIB można znaleźć informacje o strukturze i stanie ilościowym księgozbioru, informacje dotyczące nabytków biblioteki, o polecanych wartościowych wy-

Rys. 3. Strona bazy czasopism medycznych w serwisie internetowym Biblioteki CIOP-PIB

Fig. 3. A webpage dedicated to medical periodicals on the library website

Rys. 4. Strona wyszukiwarki SCIRUS for scientific information only

Fig. 4. Homepage of the SCIRUS engine for scientific information only

dawnictwach i artykułach wprowadzonych do systemu ALEPH, o dostępie do baz zawierających pełne teksty czasopism zagranicznych, do których istnieje bezpośredni dostęp w godzinach pracy biblioteki.

Aby ułatwić i rozszerzyć dostęp do światowej literatury naukowej, biblioteka bierze udział w Krajowym Konsorcjum Bibliotek Naukowych, które gwarantuje nieograniczony sieciowy dostęp on-line do 11 baz czasopism – w większości pełnotekstowych, oferowanych przez firmę EBSCO Publishing.

Są to m.in. bazy:

Academic Search Premier – największa na świecie wielodyscyplinowa baza czasopism naukowych, zawierająca ok. 4,5 tys. czasopism pełnotekstowych oraz cytowania i abstrakty z zakresu nauk humanistycznych, społecznych, biomedycznych, ścisłych i technicznych

Business Source Premier – z zakresu zarządzania, ekonomii, biznesu i finansów, zawiera ok. 3,7 tys. czasopism pełnotekstowych

Medline – wiodąca na świecie baza z zakresu medycyny, pielęgniarstwa, stomatologii, weterynarii, ochrony zdrowia

Health Source – z zakresu ochrony zdrowia, medycyny ogólnej, medycyny stosowanej, żywienia.

Biblioteka CIOP-PIB przystąpiła również do Konsorcjum Użytkowników Bazy Danych PROQUEST Medical Library + Medline with Full Text – bazy czasopism medycznych (rys. 3.).

Czasopisma mogą być wyszukiwane w obu bazach przez tytuł publikacji, numer tytułu w bazie, nr ISSN, nazwę wydawcy. Wyszukiwanie tekstu artykułu może się odbywać przez autora, tytuł artykułu lub frazę z tytułu, zdań i słów znajdujących się w bliskim sąsiedztwie, roku publikacji czy numeru woluminu. Rezultatem wyszukiwania jest lista zawierająca wszystkie artykuły znalezione według podanych kryteriów.

Czytelnicy mają również możliwość korzystania z wyszukiwarki (*SCIRUS for scientific information only*) – polecanej dla pracowników naukowych (rys. 4.).

W celu uproszczenia dostępu istnieje możliwość bezpośredniego wejścia do baz ze strony internetowej biblioteki Instytutu: <http://www.ciop.pl/395.html>.

Bazy są udostępnione wszystkim pracownikom CIOP-PIB z ich komputerów, bez ograniczania liczby czytelników, są dostępne również ze stanowisk komputerowych w czytelnicy biblioteki.

Czytelnicy kontaktują się z biblioteką bezpośrednio lub korzystając z poczty – tradycyjnej oraz elektronicznej. Bibliotekarze pomagają w przeszukiwaniu baz, informują o czasopismach wychodzących wyłącznie w wersji elektronicznej, o linkach do-

stępu do e-czasopism dostępnych na Politechnice Warszawskiej, czy zdalnym dostępie do portalu księgarskiego i systemu *Azymut*, które informują o nowościach księgarskich, czy wreszcie przypominają o zwrocie wypożyczonych wydawnictw.

Bibliotekarze udzielają bezpośrednich informacji czytelnikom, prowadząc wyszukiwania z katalogu własnego ALEPH, z katalogów komputerowych innych bibliotek naukowych w kraju przez Internet na takie tematy, jak: ryzyko zawodowe, wypadki i choroby zawodowe, prawo pracy, społeczeństwo informacyjne, mobbing, wypalenie zawodowe, rehabilitacja zawodowa, ludzie starsi a rynek pracy, ochrona pracy kobiet i młodocianych, europejski system ochrony praw człowieka.

PIŚMIENICTWO

[1] Bulińska J. *Zbiory historyczne w Bibliotece Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego*. „Bezpieczeństwo Pracy” 1(390) 2004, 24-27

[2] Bulińska J. *Zbiory historyczne w Bibliotece Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego* (2). „Bezpieczeństwo Pracy” 9(398) 2004, 26-29

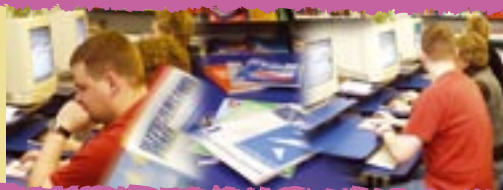
[3] Kołodzińska E. *Retrokonwersja – i co dalej?* „Bibliotekarz” 4, 2004, 8-10

[4] Kozyra E. *Komputerowy system biblioteczny ALEPH-CIOP-PIB*. „Bezpieczeństwo Pracy” (398)2004, 23-24

[5] Szczepanowska B. *Baza danych dokumentów elektronicznych – przykład rozwiązania w systemie ALEPH*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2/2001, 98-106

Jeżeli poszukujesz informacji i literatury z zakresu:

- zagrożeń i wypadków w środowisku pracy
- oceny ryzyka zawodowego
- systemów zarządzania bezpieczeństwem
- medycyny i fizjologii pracy
- ergonomii
- psychologii, socjologii pracy
- prawa pracy

Biblioteka czynna od poniedziałku do piątku, w godz. 10.00-16.00

**odwiedź Bibliotekę
Centralnego Instytutu Ochrony Pracy
– Państwowego Instytutu Badawczego
i stronę internetową www.ciop.pl/395.html**

CIOP PIB
CENTRALNY INSTYTUT OCHRONY PRACY – PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Biblioteka CIOP-PIB
00-701 Warszawa
ul. Czerniakowska 16
tel. (22) 623-36-90
e-mail: biblio@ciop.pl;
<http://www.ciop.pl/395.html>

System biblioteczny ALEPH umożliwi Państwu dostęp do bogatego księgozbioru polskiego i obcojęzycznego, zawierającego:

- publikacje i rozprawy naukowe • wydawnictwa popularnonaukowe • encyklopedie, słowniki, leksykony
- specjalistyczne poradniki • materiały informacyjne • fachowe czasopisma